
"Wkład Matki Elżbiety Róży Czackiej w rozwój tyflogologii w kontekście współczesnej recepcji jej myśli", J. Kuczyńska-Kwapisz, Warszawa 2011 : [recenzja]

Forum Pedagogiczne 2, 117-120

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz, *Wkład Matki Elżbiety Róży Czackiej w rozwój tyflogologii w kontekście współczesnej recepcji jej myśli*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2011, ss. 263

Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz jest profesorem nadzwyczajnym pedagogiki specjalnej, autorką wielu publikacji naukowych i co podkreśliła we wprowadzeniu do recenzowanej publikacji od wielu lat rozważała napisanie książki poświęconej znaczeniu Matki Elżbiety Czackiej w rozwoju tyflogologii w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem działalności dydaktyczno-wychowawczej, koncepcji rehabilitacji osób niewidomych oraz stosowanych rozwiązań organizacyjnych. Należy przypomnieć, że Zakład dla Dzieci Niewidomych w Laskach (koło Warszawy) powstał w 1922 roku dzięki Matce Elżbiecie Róży Czackiej, która po utracie wzroku w 1898 roku i wstąpieniu do zakonu (1916) założyła w 1918 roku zgromadzenie zakonne Franciszkanek Służebnic Krzyża. W 1922 roku na otrzymanej (od właściciela Lasek – Antoniego Daszewskiego) ziemi zbudowała zakład dla niewidomych. Jej duchowe dzieło *Triuno* objęło osoby niewidome, siostry zakonne i osoby świeckie, a ogromną rolę duszpasterską w tym zakresie spełniła współpraca Matki Elżbiety Czackiej z księdzem Władysławem Kornilowiczem.

Recenzowana publikacja ma strukturę problemową, składa się z wprowadzenia (które pełni funkcję rozdziału metodologicznego), siedmiu rozdziałów, zakończenia, bibliografii, aneksu. W opracowaniu monografii autorka wykorzystwała źródła archiwalne Towarzystwa Opieki nad Ociemniałymi, listy Matki Elżbiety Róży Czackiej do pracowników (za lata 1925-1932), liczne dzieła skierowane do osób niewidomych i sióstr zakonnych. Niektóre z prac Matki Elżbiety Róży Czackiej opublikowano również na łamach czasopism pt. „Laski”, „Szkoła Specjalna”, „Ku szczytom”. W bibliografii wymieniono także opracowania dotyczące działalności Matki Elżbiety Róży Czackiej.

W rozdziale pierwszym Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz zaprezentowała najważniejsze wydarzenia z życia Matki Elżbiety Róży Czackiej, zwłaszcza o szczególnym znaczeniu dla osób niewidomych. Napisała o rodzinnych tradycjach patriotycznych rodziny Czackich, mających z pewnością ogromny wpływ na kształtowanie się osobowości Róży Czackiej, która dorastała z wadą wzroku (krótkowzroczność wysokiego stopnia). Upadek z konia przyspieszył odwarstwienie siatkówki i w konsekwencji spowodował utratę wzroku, ale Róża Czacka nauczyła się czytać i pisać brajlem, interesowała się sytuacją osób niewidomych w Królestwie Polskim, a dzięki licznym

podróżom zagranicznym poznała również metody pomocy osobom niewidomym. Na stronach 24-31 Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz umieściła szczegółowe „Kalendarium życia i Dzieła Matki Elżbiety Róży Czackiej”, począwszy od narodzin Róży Czackiej 22 października 1876 r. w Białej Cerkwi, aż do śmierci Matki Elżbiety Czackiej 15 maja 1961 roku.

Koncepcje organizacyjne instytucji działających na rzecz osób niewidomych są przedmiotem analizy naukowej w rozdziale drugim, w którym J. Kuczyńska-Kwapisz wyjaśniła bardzo trudną sytuację osób niewidomych na ziemiach polskich – w okresie niewoli narodowej pod zaborami na przełomie XIX/XX wieku. Wymieniła cztery tezy, na fundamencie których Matka Elżbieta Róża Czacka kształtowała swoją koncepcję pomocy osobom niewidomym (s. 40), podkreślając znaczenie ich autonomii oraz samowystarczalności. Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz podała również cel i zadania założonego przez Matkę Elżbietę Różę Czacką Towarzystwa Opieki nad Ociemniałymi, które – co należy podkreślić – działa dotychczas i prowadzi znany w Polsce i zagranicą Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Róży Czackiej w Laskach.

Autorka recenzowanej publikacji wyjaśniła również cenną działalność Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża w służbie osobom niewidomym, które swoim codziennym przykładem osobistym życia cnotliwego i roztropnego wychowują osoby niewidome (metoda modelowania) do radzenia sobie w różnorodnych sytuacjach dnia codziennego. Zaprezentowała problematykę różnorodnych strategii dotyczących rozwiązań osób niewidomych i słabowidzących w Polsce.

Problematyka dotycząca procesu wychowania, rehabilitacji i kształcenia osób z dysfunkcją wzroku została omówiona w rozdziale trzecim, w którym podkreślono, że celem wychowania dzieci niewidomych jest osiągnięcie pełni rozwoju intelektualnego, duchowego, moralnego i społecznego, dzięki której osoby niewidome mogą stać się samowystarczalne ekonomicznie (w procesie pracy zawodowej). Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz nawiązała do cennej refleksji Matki Elżbiety Róży Czackiej, podkreślając znaczenie redukowania zakorzenionych (nie tylko w kulturze polskiej) stereotypów społecznych w tym zakresie oraz realizowania zadań wychowawczych, kształtujących postawę samodzielności dziecka w prawidłowo funkcjonującym środowisku społecznym (które nie deprecjonuje osób niewidomych). W tym celu podała wybrany przykład regulaminu, dokumentującego codzienną działalność dydaktyczno-wychowawczą w Laskach, omówiła znaczenie nauczania niewidomych orientacji przestrzennej, realizowania wychowania fizycznego oraz nauki czynności dnia codziennego.

Należy podkreślić, że według Matki Elżbiety Róży Czackiej czytelnictwo, również ze względu na walor terapeutyczny może stać się cennym źródłem wiedzy osób niewidomych, zwłaszcza, że rozwija ich zainteresowania oraz służy konstruktywnej, twórczej samorealizacji. Była zwolenniczką kształtowania zainteresowań i zamiłowań dzieci, począwszy od edukacji przedszkolnej oraz kształcenia dzieci w szkołach,

przygotowania ich do przyszłej pracy zawodowej, w zależności od indywidualnych potrzeb osób niewidomych.

W rozdziale czwartym Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz uzasadniła znaczenie pracy w życiu dorosłych osób niewidomych, zarówno twórczej (np. naukowiec, muzyk), jak i typowej dla osób niewidomych (w zakresie masażu, koszykarstwa, szcoto-karstwa, dziewiarstwa, tkactwa, introligatorstwa, stolarstwa). Wyjaśniła, że Matka Elżbieta Róża Czacka przeniosła na grunt polski (na podstawie doświadczeń zagranicznych) formy pracy z osobami dorosłymi niewidomymi – patronaty. Będąc przekonaną, że osoba niewidoma potrzebuje pomocy osób widzących twierdziła, że dobrze zorganizowany patronat stara się o umieszczenie osoby niewidomej w stosownych warunkach, umożliwiających samodzielny i bezpieczny pracę. Natomiast w rozdziale piątym omówiła problematykę dotyczącą wychowawców i nauczycieli, podkreślając, że Matka Elżbieta Róża Czacka ogromną wagę przywiązywała do odpowiedniego doboru kadry nauczającej. Predestynowała osoby nie tylko zawodowo przygotowane do pracy z osobami niewidomymi (wiedza teoretyczna, praktyka zawodowa), ale również posiadające gruntowne podstawy wiary katolickiej – osoby rozumne, zrównoważone, prawe, pogodne, pełne zaangażowania i poświęcenia w codziennej pracy dydaktyczno-wychowawczej. Podkreślała ogromne znaczenie intrapersonalnej (duchowej) pracy nad sobą każdego nauczyciela, wychowawcy osób niewidomych (siostry zakonne, osoby świeckie). Wymagała od nich bezwzględnej uczciwości wobec osób niewidomych, zrównoważonych relacji interpersonalnych opartych na wartości miłości Boga i bliźniego.

Problematyka rozwoju duchowego i wychowania religijnego została omówiona w rozdziale szóstym recenzowanej książki – w aspekcie sposobu życia Ewangelią, zjednoczenia się z Bogiem, ponieważ w myśl zaleceń Matki Elżbiety Róży Czackiej (jako osoby obdarzonej niezwykłą i głęboką duchowością) należy łączyć wychowanie religijne z rehabilitacją psychiczną osób niewidomych. Profesor Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz zaznaczyła, że wiara religijna staje się w takim ujęciu osobistą wartością osoby niewidomej i zarazem źródłem jej spokoju. A jak wiadomo, sytuacja życiowa osób niewidomych jest bardzo trudna i nierzadko nawet rodzina nie umie udzielić wsparcia psychicznego.

W ostatnim rozdziale Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz omówiła prace badawcze nad dostosowaniem pisma Louisa Braille'a (które stworzył w 1825 r.) do wymagań języka polskiego. Matka Elżbieta Róża Czacka krytycznie odniosła się do polskiego pisma brajlowskiego (które prawnie zatwierdzono w 1925 roku) i wraz z siostrą Teresą Landy walczyła o prawidłowe dostosowanie pisma Braille'a do języka polskiego (opracowała polskie cztery kategorie skrótów brajlowskich). Opracowany (polski) alfabet brajlowski w 1934 roku wprowadzono w państwowych i publicznych szkołach specjalnych dla niewidomych. Profesor J. Kuczyńska-Kwapisz dodała, że obecnie, ze względu na rozwój technologii informacyjnych, można drukować jednocześnie tekst według systemu Braille'a dla osób niewidomych oraz dla osób widzących.

W zakończeniu Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz napisała, że nowatorską działalność Matki Elżbiety Róży Czackiej na rzecz osób niewidomych w Polsce można ocenić jako eksperymentalną i zakończoną ogromnym sukcesem. Tym bardziej, że wychowanie, kształcenie oraz rehabilitację osób niewidomych ujęła zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i praktycznym (metody kształcenia, metody wychowania, środki dydaktyczne). Stworzyła Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża, które pracują z osobami niewidomymi, zapoczątkowała przepisywanie książek dla osób niewidomych (pismo Braille'a). Pani Profesor J. Kuczyńska-Kwapisz podkreśliła, że chociaż wielkie Dzieło Matki Elżbiety Róży Czackiej rozwija się nieustannie w postaci wielu absolwentów Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Niewidomych w Laskach (również nagrodzonych za twórczą działalność muzyczną, naukową, pisarską, poetycką, organizacyjną) można ubolewać, że dotychczas nie ujednolicono powszechnie stosowanych skrótów brajlowskich w Polsce. Aneks implikuje cztery opracowania Matki Elżbiety Róży Czackiej (z lat 1931-1938), zatytułowane: „Historia *Triuno*”, „System Braille'a w Polsce”, „Książka niewidomego”, „Dziecko niewidome”, z których ostatnie dzieło napisała wspólnie z siostrą Teresą Landy.

Książka napisana przez Jadwigę Kuczyńską-Kwapisz jest bardzo starannie opracowana i udokumentowana (implikuje przypisy dokumentacyjne). Jest cenna nie tylko ze względu na jej walor naukowy, może służyć również jako wartościowy środek dydaktyczny podczas zajęć akademickich ze studentami kierunków pedagogicznych. Ponadto uwagę czytelnika zwraca estetyczne wydanie. Dodatkowo, pod redakcją naukową Jadwigi Kuczyńskiej-Kwapisz w 2012 roku ukazały się dwie prace zbiorowe, poświęcone zastosowaniu autorskiej koncepcji Matki Elżbiety Róży Czackiej we współczesnej działalności edukacyjnej. W pierwszej z tych publikacji pt. „Współczesna recepcja myśli Matki Elżbiety Róży Czackiej wychowanie”, wydanej przez Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego (Warszawa 2012, ss. 320) znajduje się 15 interesujących artykułów, napisanych przez: Barbarę Landowską i siostrę Irminę, Patrycję Rompel i siostrę Bogusławę, Joannę Nasiadek, Andrzeja Prawicę, Annę Niećko, Beatę Seweryn, Joannę Berezowską, Ilonę Nowicką, Dorotę Mendalkę i siostrę Eligię, Barbarę Keiser, Cezarego Fuksińskiego, Marię Olechowską i siostrę Julitę, Svitlanę Politovską, Adama Tarczałowskiego, Albertynę Szocińską, w których to artykułach zaprezentowano różnorodne aspekty ponadczasowej wartości koncepcji wychowawczej Matki Elżbiety Róży Czackiej, realizowanej w Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Niewidomych w Laskach.

W drugiej pracy zbiorowej pod redakcją naukową Jadwigi Kuczyńskiej-Kwapisz pt. *Współczesna recepcja myśli Matki Elżbiety Czackiej kształcenie i rehabilitacja*, wydanej także przez Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (Warszawa 2012, ss. 312) opublikowano 12 artykułów poświęconych problematyce nauczania, uczenia się oraz rehabilitacji dzieci niewidomych w Laskach. Autorami tych artykułów są: Barbara Hadamik i siostra Benita, Teresa Kulawińska i sio-